

Изглед от Беброво, в миналото административен център на Тозлука.
Църквата и училището доминират над скромното село.
Фотография – М. Кийл, 1988 г.

Таблица I, приблизителният общ брой на населението в района на Тозлука, процентното съотношение на християните и годишният прираст на двете общности

година на регистъра	общ брой на мюсюлман. население	общ брой на християн. население	процентно отношение на християните	процентен прираст на мюсюлман. население	процентен прираст на християн. население
1479 г.	/	1000	100%	/	0,26%
1516 г.	300	1100	79%	/	0,26%
1550 г.	450	1500	77%	1,20%	0,91%
1580 г.	1200	2000	63%	2,30%	0,82%
1642 г.	3600	1000	22%	1,78%	
1844 г.	12400	2900	19%	0,61%	0,53%
1873 г.	13600	4500	25%	0,32%	1,52%

Забележка: сравнете малките разлики с процентите на Таблица IV, която се основава на истински числа, а не на реконструкция.

Таблица II: Общият брой на селата в района на Тозлука

година на регистъра	християнски села	мюсюлмански села	смесени села
1479 г.	4	/	/
1516 г.	5	9	/
1550 г.	4	9	/
1580 г.	4	21	/
1642 г.	2	18	2
1873 г.	6	21	3

Таблица III, Развитие на четирите стари български села в Тозлука, взето поотделно въз основа на тахир, джизие, авариз и теметоат дефтери.

1479-1642 на основа домакинства, 1692-1720 - всички възрастни мъже, 1844-1873 - домакинства

I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	XIII
Icm. Tahr.	Muf. Tah.	Muf. Tah.	Muf. Tah.	Muf. Cizye	Icm. Cizye	Muf. Cizye	Icm. Cizye	Muf. Avariz	Muf. Cizye	Muf. Cizye	Temet.	Salname-i Tuna
1479	1516	1550	1580	1600	1618	1625	1638	1642	1692	1720	1844	1873
Хр. (60)	М. Хр. 70	Хр. (85)	Хр. 110	Хр. 71	Хр. (70)	Хр. (70)	Хр. (70)	М. Хр. 97	Хр. 126	Хр. 138	М. Хр. ок. 220	М. Хр. 16 220
Кипилово (60)	(70)	(95)	119	88	54	66	8 66	8 43	(30)	25	57 36	55 53
Стара река (25)	(35)	(50)	71	60	57	55	55	1 49	45	17	66 18	65 29
Стеврек 48	1 42	(50)	75	90	48	21	21	5 28	/	/	47 /	49 /
ОБЩО	193	290	375	313	229	214	212	14 217	226	180	170 274	185 302

М. = мюсюлмани, Хр. = християни, () = наша реконструкция. Извори: I – София, ОАК 45/29 (Турски извори, Т. II); II – Истанбул, В.В.А., ММ 11; III – Истанбул, Т.Д. 416; IV – Анкара, КиК 58; V – Истанбул, ММ 14920; VI – София, ОАК 89/57; VII – Истанбул, ММ 1466; VIII – София, ОАК 89/57; IX – Истанбул, Т.Д. 775; X – София, ОАК 13/60; XI – София, Вд 97/12; XII – Истанбул, В.В.А., Temettuat Defterleri N° 12721, 12667, 12710, 12729; XIII – Salname-i Vilayet-i Tuna.

Таблица IV Развитие на селата в нахията Гюзлук/Беврово 1479-1873 (по домакинства)

	1479		1516		1550		1580		1642		1844		1873	
	Мюс.	Хр.	Мюс.	Хр.	Мюс.	Хр.	Мюс.	Хр.	Мюс.	Хр.	Мюс.	Хр.	Мюс.	Хр.
Беврово	0	(60)	0	70	0	(90)	0	110	0	97	0	468	16	220
Бейль-Огълъ	/	/	/	/	/	/	6	0	42	0	120	0	114	0
Джинаджик	/	/	/	/	/	/	16	0	23	0	45	0	51	0
Чок Пънар	/	/	/	/	/	/	3	0	19	0	145	0	157	0
Дайновци („Далян“)	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	0	76
Дедебал	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	227	0	259	0
Дели Насух	/	/	6	0	(6)	0	6	0	/	/	/	/	/	/
Доспагли	/	/	/	/	/	/	25	0	87	0	214	0	218	0
Хелваджъ Бали	/	/	/	/	/	/	4	0	/	/	/	/	/	/
Ейнехан	/	/	/	/	/	/	4	0	/	/	/	/	/	/
Огулларъ	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Иса Коджалар = Вейслер	/	/	/	/	/	/	10	0	73	0	32	0	31	0
Исхаклар	/	/	/	/	/	/	/	/	35	0	69	0	74	0
Каракоз/	/	/	/	/	/	/	/	/	55	0	/	/	/	/
Каш Къой	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	(40)	0	52	0
Керсенлик	/	/	/	/	/	/	/	/	100	0	166	0	152	0
Къразль Баир	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	0	98
Кълагулар (преди 1580 г. - Съюдждюк Пънаръ)	/	/	6	0	29	0	32	0	30	0	31	0	75	0
Къоле Пънаръ	/	/	12	0	3	0	10	0	/	/	/	/	/	/
Костел	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	0	110
Козлу Бюк	/	/	/	/	/	/	11	0	28	0	78	0	90	0

Кюрекджилер	/	/	(6)	0	12	0	23	0	74	0	74	0
Мюселлемлер	/	/	/	/	/	/	/	/	65	0	65	0
Йоксюзюгүлляр	/	7	0	15	0	10	0	0	/	/	/	/
Палици	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	0	86
Папас Чифлик	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	0	79
Ресуллар	/	/	7	0	10	0	30	0	85	0	112	0
Ромина	/	0	5	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Сьрь Давуд	/	7	0	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Стара река	0	(25)	0	(50)	0	71	1	49	66	18	65	29
Стеврек	0	48	0	(60)	0	75	5	28	47	0	49	0
Сюле	/	/	/	/	3	0	/	/	/	/	/	/
Огулларъ	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Татуклар	/	4	0	10	0	15	0	20	57	0	56	0
Тилкилер (=Саруханлар)	/	7	0	6	0	11	0	32	23	0	27	0
Толкова ? Аланъ	/	/	/	/	9	0	/	/	/	/	/	/
Топузлар (= Ахмедли)	/	/	/	/	/	/	46	0	112	0	78	0
“Цикилово” (=Кипилово)	0	(60)	0	(70)	0	(95)	0	119	8	43	57	55
Туре Бей	/	/	/	/	/	/	/	/	36	/	/	/
Турханлар	/	/	/	/	7	0	14	0	31	0	32	0
Узунджа Алан	/	/	/	/	5	0	31	0	104	0	112	0
Йени Юрд	/	6	0	13	0	16	0	/	/	/	/	/
Юмрук кая	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	0	54
ОБЩО	0	193	61	222	95	295	702	375	1888	522	2030	805
	100%	християни	78,5%	християни	76%	християни	24%	християни	21,25%	християни	28%	християни

Забележка: сравнете леките разлики в процентното присъствие на християните, което се основава на реалните числа, с това в Таблица I, което се основава на реконструкция.

Таблица V Нахията Тозлук, списък на селата, от които са рекрутирани войници за пехотата сред “потомците на завоевателите”, заедно с броя на описаните войници			
Източник: Basbakanlık Osmanlı Arsivi, Kepeci Tasnifi, Mefkufat Defteri 2737, публикуван от М. Таууиб Гökбилгин, <i>Rumeli'de Yürükler, Tatarlar ve Evlâd-i Fâihân</i> , İstanbul 1957			
1691 г.			
Айдън, принадлежащо към Колагоз	5	Кюрекджилер	
Баир, принадлежащо към Дилгюлер	12	Курт Алан	22
Беренль	1	Мир Гази	13
Дилгюлер (=Тилкилер)	1	Ориа, принадлежащо към Дилгюлер	17
Доспатль	20	Ресулар	4
Гюрлен Пънаръ, принадлежащо към Ресулар	40	Софу Юрду, принадлежащо към Колагоз	17
Иса Коджалар	2	Совук Пънаръ	14
Исхакляр	5	Стеврек	4
Калайджи, принадлежащо към Доспатла	15	Тантур	3
Каракоз	20	Таптуклъ	11
Кара Мустафа	9	Топузлар	28
Кемалар, принадлежащо към Каяджик	12	Узунджа Аланъ	18
Керестельк	30	Юсуф Ханлар	5
Кесерова	1		
Колагозлар	15	ОБЩО	348 души

Година на регистрацията	Брой домакинства	Брой неженени млади мъже	Брой на всички възрастни мъже (над 13-14 г.)	Приблизителен общ брой на жителите
1579	40	33	(=73)	220
1607	132	—	(ок.200)	600
1642	341	—	(ок.450)	1460
1692	—	—	445	1450
1702	—	—	431	1410
1873	1210 жители мъже			2550
1887	1067 жители мъже	1219 жители жени	2286 жители	
1892	1113 “	1264 “	2377 “	
1900	1032 “	1167 “	2199 “	
1920	605 домакинства		2316 “	

Развитие на населението на Трявна между 1579-1873 г. според османски и 1887-1920 г. според български статистически материал

بروز در ماه رمضان ۱۰۸۰

بروز در ماه رمضان ۱۰۸۰

۱۰۸۰	۱۰۸۱	۱۰۸۲	۱۰۸۳	۱۰۸۴	۱۰۸۵
۱۰۸۶	۱۰۸۷	۱۰۸۸	۱۰۸۹	۱۰۹۰	۱۰۹۱
۱۰۹۲	۱۰۹۳	۱۰۹۴	۱۰۹۵	۱۰۹۶	۱۰۹۷
۱۰۹۸	۱۰۹۹	۱۱۰۰	۱۱۰۱	۱۱۰۲	۱۱۰۳
۱۱۰۴	۱۱۰۵	۱۱۰۶	۱۱۰۷	۱۱۰۸	۱۱۰۹

Начало на преброяванията на населението на Трявна, 1607 г. Istanbul (BBA) MAD 1118, 3-4.

ТАБЛИЦА III Демографската криза през XVII в., отразена в развитието на базирана на 3 тахрир-дефтера, 9 джизие-дефтера, един авариз-дефтер и имаме броя на nefer – възрастните мъже).

№ и вид на извора	Истанбул I муфас. тахрир		Истанбул II муфас. тахрир		Анкара III муфас. тахрир		Ист. IV джиз.-муфас.	Соф. V джиз.-иджм.	Соф. VI джиз.-муфас.
	година	1516	1545		1580				
	мюс.	христ.	мюс.	христ.	мюс.	христ.	христ.	христ.	христ.
Беброво	-	(60)	-	(80)	-	110	71	(95)	123
Беляковец	-	47	-	34	1	80	105	97	88
Дебелец	-	23	9 ²	(50)	15 ⁵	90	27	36	36
Габрово	5 ³	197	2 ¹	406	-	328	292	(280)	270
Леденик	1 ¹	39	-	20	1 ¹	91	42	58	54
Мусина	-	26	-	11	2 ²	37	22	12	13
Поликрайше	-	38	-	32	-	79	128	62	60
Присово	1 ¹	40	1 ¹	35	-	51	100	76	79
Ресен	3 ²	63	2	43	18 ³	91	91	60	61
Полски	2 ²	74	-	80	-	125	149	165	169
Сеновец	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Сергувец	3 ²	27	6 ²	22	16	23	17	18	19
Славомир	11 ⁵	45	10 ³	22	20	30	25	10	11
общо	26 ¹⁶	679	30 ¹⁰	835	73 ¹¹	1135	1069	969	983
% християни	96,3%		96,5%		94%				
% конвертити	61%		33%		15%				

ТАБЛИЦА IV. Демографската криза през XVII в., отразена в развитието на базирана на 5 тахрир-дефтера, 9 джизие-дефтера, един авариз-дефтер.

година	Соф. Т. извори II тахрир иджм.		Ист. MAD II тахрир муфас.		Ист. TD 416 тахрир муфас.		Анк. КуК 58 тахрир муфас.		Ист. IV джиз.-муфас.	Соф. V джиз.-иджм.
	мюс.	христ.	мюс.	христ.	мюс.	христ.	мюс.	христ.		
Балван	1	69	-	62	1	61	15	162	130	93
Добродол	-	-	-	20	-	35	-	54	20	25
Долна	-	54	-	116	3	184	5	167	152	59
Липница	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Елена	-	61	-	86	-	124	1	133	203	(218)
Капиново	-	(80)	-	117	-	225	4	301	350	114
Плаково	-	(80)	-	97	-	97	-	90	85	70
Златарица	-	(35)	-	46	-	202	4	218	148	125
общо	1	370	-	527	4	958	29	1125	1088	704
% християни	99,75%		100%		99,50%		97,50%			
% конвертити					50%		52%			

Източници: Соф. = София, НБКМ; Ист. = Истанбул Başbakanlık Arşivi; Т. из. II = Турски извори за Соф. VII = ОАК 89/57, Соф. VIII = F 179/185; Соф. IX = ОАК 93/26; Соф. X = NPTA XVII/5/22; Соф.

12 християнски села с български имена, разположени в Търновската каза, едно салнаме (данни в домакинства, с изключение на 1691 и 1720 г., за които

Соф. VI джиз.-муфас.	Соф. VII джиз.-иджм.	Соф. VIII джиз.-иджм.	Истанбул IX авариз му-фасал		Соф. X джиз.-иджм.	Соф. XI джиз.-иджм.	Соф. XII джиз.-иджм.	Соф. XIII джиз.-муфас.	Салнаме на Дунавския вилает	
1625	1634	1638	1642		1644	1650	1691	1720	1873	
христ.	христ.	христ.	мнос.	христ.	христ.	христ.	христ.	христ.	мнос.	христ.
123	(115)	(110)	-	97	(100)	(110)	126	138	16	220
88	70	71	-	54	55	56	87	52	-	106
36	18	18	10 ⁴	17	38	38	63	(70)	29	193
270	(285)	(300)	-	320	289	245	466	613	25	1345
54	40	40	-	28	25	25	26	29	10	81
13	4	2	5 ⁴	6	7	8	73	(80)	-	114
60	115	115	-	100	100	102	75	72	-	138
79	85	85	-	65	118	82	85	80	-	148
61	72	73	15 ⁷	59	72	82	73	87	32	167
169	130	130	-	190	130	130	(140)	(140)	-	141
19	(17)	16	23	9	11	11	35	35	15	95
11	3	3	14 ⁴	47	(45)	(45)	48	48	15	105
983	954	960	67 ¹⁹	992	990	934	1282	1444	151	2855
				93,7%						95%
				28%						

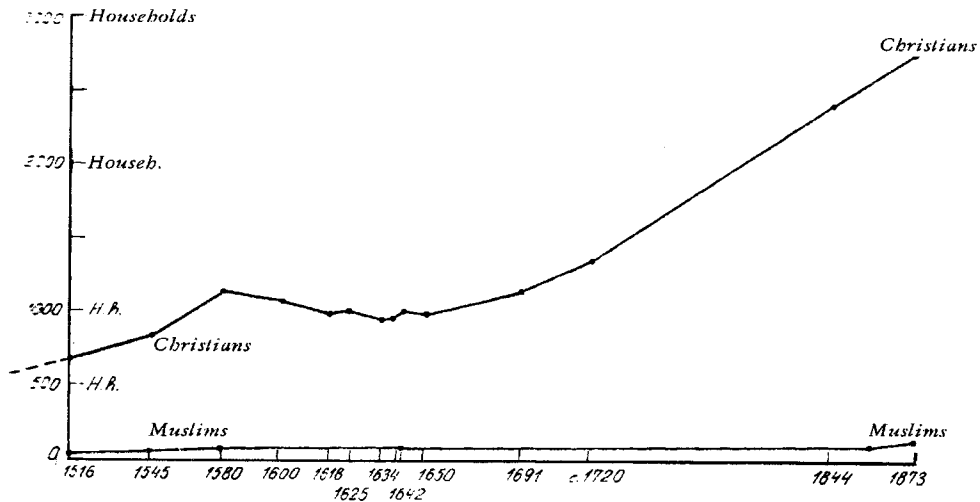
7 християнски села с български имена, разположени в Търновската каза, В домакинства.

Ист. VI джиз.-муфас.	Соф. VII джиз.-иджм.	Соф. VIII джиз.-иджм.	Истанбул ID 775 авариз муфасал		Соф. IX джиз.-иджм.	Соф. X джиз.-иджм.	Соф. XI джиз.-иджм.	Анк. вакъф. 144 муфас. тахрири		Соф. XII джиз.-иджм.	Салнаме на Дунавския вилает	
1625	1634	1638	1642		1644	1650	1691	1710		1720	1873	
христ.	христ.	христ.	мнос.	христ.	христ.	христ.	христ.	мнос.	христ.	христ.	мнос.	христ.
82	45	45	50	30	34	35	25	44	29	39	183	133
27	32	33	2	15	26	26	36	15	22	-	70	67
64	35	35	3	60	53	62	(60)	11	61	-	22	174
227	(250)	(260)	-	264	285	267	456	-	490	529	-	360
158	103	103	5	130	(120)	112	86	20	131	-	41	129
(58)	47	47	-	75	(44)	31	66	-	51	-	-	280
134	120	(120)	-	115	120	120	66	-	(90)	-	-	181
750	632	643	60	689	682	674	792	224	864	-	316	
				92%					80%			81%
				26%					14%			

българската история. 2. С., 1966; Ист. IV = MM. 14920, Соф. V = OAK 89/57, Ист. VI = MM. 1466, IX = OAK 13/60, Соф. XII = VD 97/12 и F20 A264.

точнява дали те са на мюсюлмани или християни. И двата регистъра трябва да бъдат проучени много внимателно и заслужават да бъдат публикувани в пълния си вид. Но условията за работа в турските архиви правят невъзможна една такава процедура.

ТАБЛИЦА III А. Демографското развитие на четирите мюсюлмански села в казата Гърново/Свищов, 1516-1873 г.

Тук съвсем ясно личи експанзията от XVI в., както и упадъкът от XVII в. Отбележете рязката разлика между мюсюлманската и християнската общности през XVIII и XIX в. Села: Хаджи Муса (Морава), Караман (Караманово), Павли (Павел) и Сарияр.

Авариз-регистърът от 1642 г., който съм използвал за изготвянето на Таблицы III-VI, ни позволява да забележим явления, които не са илюстрирани в регистрите на поголовния данък: развитието на мюсюлманските села и размерите на процеса на ислямизация. Картината на дванайсетте гърновски села в Таблица II показва демографски спад, който обаче не е толкова рязък, колкото е в Гърция (за не говорим за Испания).

Преди да премина към Таблицы IV и VI, трябва да се спра за малко за проведената от администрацията на Кюпрюлю реформа в джизие от 1691 г. При нея е премахнато облагането въз основа на домакинствата, като е заменено с по-каноничната индивидуална система, разделена на три категории – *A'lâ*, *Evsât* и *Ednâ*. Реформата е проведена отчасти, за да се приведе институцията в по-пълно съответствие със Свещения закон и отчасти, за да се увеличат приходите на държавата, която е под тежкия натиск на изтощителната война с християнската коалиция (1683-1699 г.). След 1691 г. основната единица на джизие се нарича *nefer*. Това са всички мъже между 13-14 и 70-75-годишна възраст. През 1691 г. през следващите няколко години цялата администрация на джизие е преработена въз основа на напълно нови описи, изготвени провинция по провинция. Пълно количество от тези нови регистри се пазят в истанбулските архиви, някои важни фрагменти са в София. Сред последните има и два непълни документа, които съдържат по-голямата част от Гърновската каза. Те не са ясно датирани, но водните знаци показват, че се отнасят към 1691 г. или малко по-късно.

ТАБЛИЦА V. Демографската криза през XVII в., отразена в развитието на 12 мюсюлмански села с турски имена в казата Търново/Свищов, основаваща се на четири тахрир-дефтера и един авариз-дефтер (в домакинства).

извор	Ист. Муфасал тахрир дефтер MAD. 11		Ист. Муфасал тахрир дефтер TD. 416		Анк. Муфасал тахрир дефтер КиК. 11		Ист. Муфасал тахрир дефтер TD. 11		Анк. Муфасал тахрир дефтер Vakf 144		Salname-i Vilayet-i Tuna	
	мюс	хр	мюс	хр	мюс	хр	мюс	хр	мюс	хр		
година	1516		1545		1580		1642		1710		1873	
религия	мюс	хр	мюс	хр	мюс	хр	мюс	хр	мюс	хр	мюс	Хр
Батак	46 ¹⁰	-	(65) ¹	-	78 ⁴	2	53 ³	4	няма данни		169	-
Бурунлу	18	-	28 ¹	-	72 ³	-	44 ⁶	-	-		24	82
Чатма	29 ¹	-	22 ²	-	(30) ²	-	“запустьало”		-		66	60
Емир Гази	7 ¹	-	11 ⁴	-	19 ⁶	-	21 ²	-	(11 хр. през 1720 г.)		38	34
Хаджи Муса	(45) ⁵	-	75 ⁷	-	110 ⁸	3	75 ³	-	77 ¹⁸	47	66	75
Ибри-Огли	22 ²	-	11 ¹	-	42 ³	-	29	-	няма данни		17	42
Кара Иса	67 ⁸	-	76 ⁵	-	140 ⁷	-	52 ⁶	25	-		20	183
Караман (ново село)	22 ²	-	47 ⁵	-	75 ⁷	-	92 ¹⁰	-	49 ⁹	22	91	176
Катиб Лютфи	8 ¹	-	2 ¹	-	18 ⁵	-	13 ¹	-	(30 хр. през 1720 г.)		23	37
Павли (ново село)	23 ³	-	21 ¹	-	85 ⁵	-	21 ³	-	56 ⁹	90	57	93
Сарияр	48 ⁸	-	37	-	81 ⁷	-	20 ³	-	2 ¹	49	29	147
Турна Алани	-	-	15 ⁵	-	40 ²	-	35 ³	-	няма данни		69	-
общо	335 ³ ₇	-	410 ³⁶	-	790 ⁵⁹	5	455 ⁴⁰	29			669	929
% на приелите исляма (Абд.)	11%		9%		7%		9%				няма данни	
% на мюсюлманите	100%		100%		99%		94%				42%	
четирите села от 1710 г.	139 ¹²	-	180 ¹³	-	351 ²⁷	3	208 ¹⁹	-	184 ⁴⁰	208	243	491
взети заедно												
% на приелите исляма	9%		7%		8%		9%		22%		няма данни	
% на мюсюлманите	100%		100%		99%		99%		47%		33%	

Малките числа, изписани над броя на мюсюлманските домакинства, са на обръщенците.

Таблицы V и VI могат да послужат като обща индикация за това, че демографската рецесия засяга и мюсюлманското население. Успях да събера информация за дванайсет мюсюлмански села с турски имена, разположени в Търновската каза (през XVII в. в Свищовската и Търновските кази). Четири от тях са превърнати във вакъф на Валиде Султан Юметулах, което ни показва ситуацията в началото на XVIII в. Едно от тези дванайсет села не е с турско име – Павли. То не съществува при изготвянето на „стария регистър“ (може би се има пред вид

ТАБЛИЦА VI. Демографското развитие на един град и осем мюсюлмански села с турски имена в казата Хуталич/Селви (Севлиево) в домакинства, базирано на един иджмал регистър (1480 г.), три муфассал регистъра и един муфассал авариз-регистър (1642 г.).
Отбележете, че в тази група броят на приелите исляма християни е изключително малък.

извор година	Т. Изв. II 1480		MAD. 11 1516		TD. 416 1545		KuK. 58 1580		TD. 775 1642		Salname Tuna 1873	
	мюс	хр	мюс	хр	мюс	хр	мюс	хр	мюс	хр	мюс	хр
религия	мюс	хр	мюс	хр	мюс	хр	мюс	хр	мюс	хр	мюс	хр
Адилер	(28)	-	39	-	31 ²	-	61 ⁷	-	47 ¹	-	64	-
Али Факихлер	22	-	17	-	27	-	68 ³	-	43	-	(95)	-
Акънджилар	-	-	11	-	13	-	31 ¹	-	20 ¹	-	48	-
Чадирили-и Бала	14	-	35	-	36	-	66 ³	-	74 ¹	-	182	-
Чадирили-и Зир	-	-	10	-	10 ¹	-	18	-	17	-	-	-
Дерели	-	-	8	-	6	-	30	-	38	-	125	-
Хисар Бейли	-	-	6	-	20	-	26	-	25 ¹	-	63	-
Малкочлар	(20)	-	28	-	30 ¹	-	54 ³	-	81 ¹	-	190	-
Селви град	-	-	18	-	20 ⁵	-	44 ³	5	57 ⁶	12	551	668
общо	84	-	172	-	193 ⁹	1	398 ¹ 7	5	402 ¹ 0	12	1318	668
% обръщеници % на мюсюлм. като цяло	100%		100%		5% 99,5%		5% 87,75%		3% 97%		66%	

Таблица VI показва развитието на група от осем мюсюлмански села с типични турски имена, както и това на един малък град какъвто е Селви/Севлиево – всички разположени в казата Хуталич, основана в края на XVI в. Интересно е да се отбележи, че средата на XVII в. не е маркирана от тежък упадък, а само от стагнация, в сравнение със стремителния растеж от XVI в. Също толкова забележително е и това, че процентът на конвертитите в тази група е много по-нисък в сравнение с този в другата група мюсюлмански села, да не говорим за 19-те села с български имена в Таблиците III и IV. Този процент дори намалява с течение на времето. Струва си да се замислим върху контраста с мюсюлманите в селата с български имена, които основно са на приели исляма местни жители. Той може да се окаже ключът към произхода на хората, които са основали селата с турски имена. Развитието на селата в казата Хуталич се различава и с оглед на това, че те не приемат заселници християни чак до самия край на Османския период, а съществуват самостоятелно. Единствено малкият град Селви, който в началото е 100% мюсюлмански, в края на разглеждания тук период вече има значително християнско мнозинство, т.е. явява се още една илюстрация на същия този процес на побългаряване, който вече забелязахме в селата в Таблица IV, а и другаде.³³

³³ Градовете Разград, Татар Пазарджик и Стара Загора са добри примери за този процес. Първите два са основани от османците на „девствена земя“ и през по-голямата част от XVI в. остават изключително мюсюлмански. Стара Загора като възстановен стар град, също е изключително мюсюлмански, с минимален брой „синове на Абдуллах“. За Разград вж. моето изследване: „H'rzgrad-Hezargrad-Razgrad. Historical, Demographical and Art Historical Notes“, in *Festschrift for Irène Melikoff* за Пазарджик и голям брой от околните села вж. моята статия „Tatar Pazarcik. Brief Remarks on its Demographic Development 1485-1873“, in *Proceedings of the Tenth Turkish Congress of History, Ankara*

ПРЕДГОВОР.....	11
I. ГРАДОВЕ И ОБЛАСТИ	
1. Развитието на градовете в България през османския период: мястото на турската архитектура в процеса <i>Urban development in Bulgaria in the Turkish Period, International Journal of Turkish Studies</i> , 1989, 79-158.	17
2. Хръзград – Хезарград – Разград. Превратностите на един турски град в България (исторически, демографски, икономически и изкуствоведски бележки) <i>H'razgrad - Hezargrad - Razgrad, The vicissitudes of a Turkish town in Bulgaria (Historical, Demographical Economic and Art Historical Notes), Turcica XXI-XIII 1991 (Melanges offerts a Irene Melikoff)</i> , 495-563.	97
3. Османският Кюстендил през XV и XVI в. Османските административни документи от турските архиви срещу митовете и предположенията в изследването на Йордан Иванов <i>Ottoman Kyustendil in the 15th & 16th Century. Ottoman administration documents from the Turkish Archives versus myths and assumptions in the work of Jordan Ivanov, Известия на Историческия музей Кюстендил</i> , 1993, V, 43-169.	154
4. Татар Пазарджък. Развитието на един османски град в Централна България или историята за това как българите превзеха Горна Тракия без нито един изстрел 1485 – 1874 г. <i>TATAR PAZARCIK. The Development of an Ottoman Town in Central-Bulgaria or the Story of how the Bulgarians conquered Upper Thrace without firing a shot. Klaus Kreiser, Christoph Neumann (eds) Das osmanische Reich und seinen Archivalien und Chroniken, Nejat Göyünç zu Ehren. Istanbul 1997</i> , 31-67.	194
5. „Трансплантираният“ Анадол? Модели на демографски, религиозни и етнически промени в района на Тозлука (Североизточна България), 1479-1873 г. <i>Anatolia Transplanted? Patterns of Demographic, Religious and Ethnic Change in the District of Tozluk (N.E. Bulgaria, 1479-1873, Anatolica 17, Leiden-Leuven, 1991</i> , 1-29.	222
6. За създаването и ранната история на град Трявна в България. Неизползвани османски административни извори от архивите в Истанбул, Анкара и София за създаването и развитието на Трявна, 1565-1702 г. Принос към демитологизирането на историята на България. <i>Zur Gründung und Frühgeschichte der Stadt Trjavna in Bulgarien. Unbenutzte osmanische administrative Quellen aus den Archiven von Istanbul, Ankara und Sofia über Gründung und Entwicklung Tjavnas 1565-1702. Ein Beitrag zur Entmythologisierung der Geschichte Bulgariens, Münchner Zeitschrift für Balkankunde</i> , 7-8, München 1991, 191-218.	251

7. Разпространение на исляма в българското село през османската епоха (XV-XVIII в.): Колонизация и ислямизация. *Мюсюлманската култура по българските земи. Изследвания*. София 1998, 56-125. 268

II. ПАМЕТНИЦИ И ИЗТОЧНИЦИ

1. Някои ранноосмански паметници в Българска Тракия Стара Загора (Ески Загра), Ямбол и Нова Загора (Загра Йениджеси)
Some Early Ottoman monuments in Bulgarian Thrace, Stara Zagora, Jambol and Nova Zagora. *Beleten*, XXXVIII, sayı 152, Ankara, 1974, 635-656. 303
2. Малко известни османски надгробни паметници от някои провинциални центрове на Балканите. Егрибоз/Халкида, Нигболу / Никопол и Русчук / Русе
Little-known Ottoman Gravestones from some Provincial Centres in the Balkans (Egriboz/Chalkis, Niğbolu/Nikopol, Rusçuk/Russe). Jean-Louis Bacqué-Grammont et Aksel Tibet (eds.) *Cimetières et Traditions Funeraires dans le Monde Islamique*, Ankara 1996, 1, 319-332. 327
3. Вакъфнамето на Раккас Синан бег в Карнобат (Karînâbâd) и османската колонизация в Българска Тракия (XIV-XV в.)
The Vakıfname of Rakkas Sinan Beg in Karnobat (Karinabad) and the Ottoman colonization of Bulgarian Thrace. *Journal of Ottoman Studies* I, Istanbul 1980, 15-32..... 343
4. Мевляна Нешри и градовете на Средновековна България. Исторически и топографски бележки
Mevlana Neşri and the towns of medieval Bulgaria, historical and topographical notes. C. Heywood - C. Imber (eds.), *Studies in Ottoman History in Honour of Professor V. L. Menage*. Istanbul, Isis Press, 1994, 165-187..... 358
5. Бележки върху администрирането на поголовния данък (cizye) на османските Балкани и значението на регистрите за поголовния данък (cizye defterleri) като извор за демографски изследвания
Remarks on the administration of the Poll Tax (Cizye) in the Ottoman Balkans and Value of Poll Tax Registers (Cizye Defterleri) for Demographic Research. *Etudes Balkaniques*, Academie Bulgare des Sciences, Institut d'etudes balkanique, No. 4, 1990, 70-104..... 379
6. Църквата „Света Богородица“ в Доня Каменица (Долна Каменица) в Източна Сърбия. Някои бележки върху идентичността на нейния основател произхода на архитектурата ѝ.
The Church of Our Lady of Dolna Kamenica in Eastern Serbia, some remarks on the identity of its founder and the origin of its architecture. *Actes du XIVe Congrès Intern, des Etudes Byzantines*. Bucarest 1975, Bd. II, 159-166..... 421